

СИМВОЛІЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ПОШТОВОЇ МІНІАТЮРИ ЯК ОБ'ЄКТУ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ

Бокарева Ю. С., аспірант

Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Анотація. Стаття присвячена аналізу символічних елементів, що формують самобутній український дизайн взагалі й поштову мініатюру зокрема. В роботі окреслені основні традиційні символи національної культури та особливості створення художніх мініатюр, що мають риси українського мистецтва.

Ключові слова: графічні образи, поштова мініатюра, український стиль.

Аннотация. Бокарева Ю. С. Символическая нагрузка почтовой миниатюры как объекта графического дизайна. Статья посвящена анализу символических элементов, которые формируют самобытный украинский дизайн вообще и почтовую миниатюру в частности. В работе прослежены основные традиционные символы национальной культуры и особенности создания художественных миниатюр, которые имеют черты украинского искусства.

Ключевые слова: графические образы, почтовая миниатюра, украинский стиль.

Annotation. Bokareva J. Post miniature symbolic load as object of graphic design. An article is devoted to symbolic elements analysis organized original Ukrainian design and post miniature. In work is followed main traditional national culture symbols and feature of art miniature create which have trait of Ukrainian art.

Key words: graphic image, post miniature, Ukrainian style.

Постановка проблеми. При розкритті естетичних цінностей української поштової мініатюри, головним чином, увага приділяється художності – категорії досконалості графічної краси твору в цілому, та художньому образу зокрема, хоча цьому питанню приділяється недостатньо уваги в сучасних публікаціях. Одним з не менш важливих критеріїв художнього образу є його символічне навантаження. Найбільш використовувані елементи звичайно мають національні риси традиційного українського мистецтва і мають символічне навантаження.

Зв'язок роботи з важливими науковими або практичними задачами.

Стаття написана за тематикою та матеріалами дисертації, відповідно до індивідуального плану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На початку ХХ століття з появою перших українських поштових випусків з'являється поодинокі дослідники, які розглядають естетичні аспекти поштових марок початку ХХ століття, до них належать Д. Корвін [5], Н. Лапшин [6], Е. Голлербах [4] та автор, що друкується під ініціалами П. Л. [7, 8]. Беззаперечним є той факт, що поштова мініатюра містить образотворчі складники, художній рівень яких складає естетичне начало. Надалі, у радянський період, майже не знаходиться навіть поодиноких статей, які б висвітлювали розвиток української філателії тому, що всі роботи присвячувались філателістичному

руху в цілому СРСР, оскільки не було незалежного розвитку філателії окремих республік. Слід зазначити, що лише починаючи з 1990-х років було продовжено друкування дослідницьких матеріалів про філателію в Україні. В статтях таких авторів, як С. Веславов, О.Євген“єв, Г. Лобко, Є. Бухов, В. Бехтір [1, 2], Л. Везянк, Л. Князєв, С. Беляєв, В. Чередниченко [9-11], О. Бухов та інших авторів, більш детально розглядався художній аспект поштових мініатюр України. Саме ці дослідники звертали свою увагу на графічні елементи, які використовувались при створенні поштової мініатюри України. В своїх дослідженнях В. Чередниченко [9, 11] звертав увагу на розкриття сюжету поштової мініатюри та художні образи, що використовували автори графічних листів. Не менш важливими в питанні виявлення символічного навантаження поштових марок є роботи В. Бехтіра [1, 2], в них автор характеризує графічні елементи, що складають художні образи. Саме в статті «Веселка народної вишивки» [1] дослідник виокремлює основи, що притаманні національному мистецтву і використані на тлі сучасних поштових марок України. Активні пошуки новітніх поглядів на філателію України можна знайти на сторінках періодичного видання «Пошта і філателія України». Естетична тематика епізодично, але більш поглиблено, розглянута в дослідженні середини ХХ століття Валентина Бродського «Искусство почтовой марки»[3]. В даній роботі дослідник звертає увагу на естетичні критерії поштової мініатюри на прикладах поштових марок всього світу. В дослідженні автор не відзначає символічне навантаження поштових марок, хоча ця тема є не менш важливою при розгляді естетичних критеріїв.

Мета статті – виявлення символічного навантаження графічного дизайну на прикладі поштової мініатюри.

Вклад основного матеріалу. Естетичний критерій поштових марок України, створення та якість їх виконання стали важливими ознаками нинішнього вітчизняного дизайну в контексті світових зразків. Зокрема, втілення художнього образу в сучасному графічному дизайні представляє собою відображення дійсності за допомогою художніх засобів. Саме поштова марка — це важливий елемент сьогоденного графічного дизайну, що має зазвичай національно орієнтований художній образ та елементи ідентичності держави. Звичайно, функція ідентичності графічного дизайну, яка спрямована на однозначність та миттєвість сприйняття поштової марки, певною мірою спрощує характер образної мови і робить її доступною для безпосереднього сприйняття та впливає на глядача.

Графічні образи і символи приналежності до української культури сьогодні неодноразово у різних галузях мистецтва. Таке масове використання елементів національного характеру породжує національно-орієнтовану колористику графічних робіт, найяскравіше ця тенденція простежується в поштових мініатюрах. Однією з важливих характеристик

цієї тенденції є надання сучасному дизайну характерних ознак традиційного мистецтва, які сприяли б швидкій візуальній ідентифікації української поліграфічної продукції. Підкреслити і наголосити на приналежність до сучасного національного дизайну намагаються велика кількість графіків, що створюють поштову мініатюру, використовуючи традиційні народні кшталти: назву, шрифти, декор, характерних персонажів — козаків, чумаків, дівчат у вінках, у народному вбранні, хату зі солом'яним дахом, поля пшениці та блакитне небо. Але національні ознаки дизайну створюють не завжди лише повторенням традиційних елементів – в сучасних зразках поштових марок України з'являються й яскраві приклади сучасного дизайну, де простежується національна символіка. У таких випадках виявляють привабливі ходи для вираження замисленого сюжету: чи то буде шрифтове вирішення, чи художній образ декоративного характеру. На першому плані в таких роботах стоять національні ознаки.

Найпопулярнішим засобом надати українського духу чи характеру вітчизняній поштовій марці і таким чином підкреслити національну приналежність твору в останні роки стало всебічне використання образу козака. Козак являє собою узагальнений образ українця, що з'являється в різноманітних художніх інтерпретаціях. Поштові марки України не стали виключенням, даний образ використовувався як на перших українських марках, так і на сучасних поштових мініатюрах. Найбільше почали використовувати образ козака в перші роки виникнення поштових марок класичного періоду. У світі не існує аналогічних образів, і сплутати його з кимсь іншим практично неможливо. Образ козака став своєрідним знаком національної української приналежності до елементів національної ідентичності.

Не менш важливим художнім засобом є шрифт. Застосування традиційних історичних українських шрифтів стає невід'ємною часткою національного сьогоденішнього дизайну. Та, на жаль, ідентично виглядає велика кількість поштових марок із застосуванням одних і тих самих шрифтових малюнків — уставу і півуставу. Виникає враження обмеженої кількості шрифтів. Оригінальні шрифтові вирішення зустрічаються в «набутівських марках» де використовується авторський шрифт. Не менш цікавими є й сучасні поштові мініатюри, в яких авторам вдається компілювати національні шрифти в новому художньому контексті чи використовувати сьогочасні стилізовані шрифти. Використання в поштових марках різноманітних інших художніх та декоративних елементів української культури мають спільний корінь походження з образом козака чи шрифтовими вирішеннями.

Не завжди дизайн з використанням національних символів створюється з дотриманням простих традиційних образних понять. Основним аргументом на користь такого дизайну є використання

національної атрибутики, як прапора та герба, які вказують на національну ідентичність поштової марки без усіх допоміжних національних образів.

Хотілося б відвести окреме місце проявам національної символіки в поштовій мініатюрі України останніх десятиліть. Поштова марка з елементами символічного навантаження не є випадковим явищем, а закономірним продуктом економічно-культурного відродження України. Як вияв ментальності традиційний символізм — незалежний і самобутній, з іншого боку виступає чи не єдиним чинником насупроти в процесі глобалізації графічного дизайну. До речі в сучасному графічному дизайні, а саме в поштових марках простежуються основні прояви традиційного українського мистецтва не як автоматичного повторення елементів старовини, а вже цілеспрямовано осучаснених символів національної ідентичності. А саме, велику увагу автори приділяють національному костюму та його елементам, майже завжди використовується орнамент та зображення культових речей.

Висновки. Таким чином, беззаперечним є той факт, що основним чинником, що створює зміст поштової мініатюри, є художній образ, що має символічне навантаження. І головним чином, даний образ ототожнюється із національними рисами традиційного українського мистецтва, насамперед запозиченого з попередніх епох.

Подальші дослідження планується проводити у спрямуванні досліджування розвитку поштової мініатюри як складової частини графічного дизайну.

Література:

1. Бехтір В. Веселка народної вишивки // Пошта і філателія України. – К., 1995. – № 1. – С. 18-19.
2. Бехтір В. Особливості маркових аркушів // Пошта і філателія України. – К., 1995. – № 3. – С. 24.
3. Бродский В. Искусство почтовой марки – Ленинград: Художник РСФСР, 1967. – 164 с.
4. Голлербах Э. О коллекционировании портретов // Советский филателист. – М., 1931. – № 3. – С. 73-76.
5. Корвин Д. О марках СССР // Советский филателист. – М., 1925. – № 11-12. – С. 8.
6. Лапшин Н.Ф. Марка как произведение искусства // Советский филателист. – М., 1930. – № 10. – С. 246-249.
7. П. Л. Лингвистика на марках // Советский коллекционер. – М., 1929. – № 10-12. – С. 20-27.
8. П. Л. Подражательность в филателии // Советский филателист. – М., 1930. – № 1. – С. 21-27.
9. Чередниченко В. Орачі // Пошта і філателія України. – К., 1995. – № 3. – С. 19.
10. Чередниченко В. Перші сто // Пошта і філателія України. – К., 1996. – № 2. – С. 12-14.
11. Чередниченко В. Підгрунття національної космічної філателії // Пошта і філателія України. – К., 1997. – № 2. – С. 17-19.

Надійшла до редакції 17.04.2007